

Pedagogiska strategier för att bemöta barns olikheter

En kvalitativ studie

Pedagogical strategies to refute children's differences

A qualitative study

Författare: Anna Andersson ©

Examensarbete: Lärarprogrammet,
AUO 3 Professionellt lärarskap, 15-30 hp

Högskolan på Gotland Vårterminen 2010

Handledare: Annika Magnusson

Examinator: Agneta Bronäs

Pedagogers strategier för att bemöta barns olikheter

En kvalitativ studie

Anna Andersson

Sammandrag

Syftet med mitt arbete har varit att undersöka pedagogers strategier att bemöta barns olikheter. Hur går de tillväga för att göra den pedagogiska verksamheten meningsfull för alla barn? Jag vill genom undersökningen också skaffa mig redskap för mitt kommande yrkesliv genom att ta del av verksamma pedagogers erfarenheter. Genom studien kan jag också knyta ihop teorin från min utbildning med verksamheten på fältet.

I läroplanen står att förskolan har i uppdrag att bemöta och ta tillvara alla barns individuella behov samt att de skall göra verksamheten meningsfull för alla barn. Jag har ställt mig följande frågor. Vad har pedagoger för strategier för att bemöta varje enskilt barn, på dess individuella nivå? Hur anpassar pedagoger gruppverksamhet, exempelvis samlingar eller annan planerad verksamhet till alla barns individuella behov?

Jag har som metod använt mig av kvalitativa intervjuer. Jag har varit på två olika förskolor där jag intervjuat tre pedagoger på respektive förskola.

Resultatet av min undersökning pekar på att bemötandet är av stor betydelse för barns utveckling och lärande. Det är pedagogens barnsyn som är avgörande för hur de förhåller sig i mötet med barn och till barns lärande. Det är nödvändigt att pedagoger är medvetna om sin egen barnsyn (för bemötandet hänger ihop med förmågan till samspel). Har pedagoger förmågan att bemöta och samspela med barnen, så kan de även anpassa och organisera den pedagogiska verksamheten efter barnens behov och intressen. Bland det viktigaste är, att pedagoger är medvetna om att i lärandet finns det två personer. Pedagogen och barnet, och pedagogen är lika viktig som den som ska lära.

Nyckelord

Barnsyn, Bemötande, Grupp, Individ, Ledarskap, Länka, Miljö.

Innehållsförteckning

Syfte	5
Frågeställning	5
Läroplanen för förskolan.....	6
Bemötande.....	7
Barnsyn.....	7
Perspektivförskjutning	9
Miljö	10
Tiden.....	11
Samspelet och gruppen.....	11
Metod	13
Metodval	13
Urval	13
Genomförande	14
Bearbetning av material	14
Validitet och reliabilitet	15
Etiska överväganden	16
Informanterna	17
Intervjuerna	17
Sammanfattning av svaren på fråga 1	18
Vad har pedagogerna för strategier för att bemöta varje enskilt barn på deras individuella nivå?	18
Det generella bemötandet.....	18
Att bemöta aktiva barn.....	19
Att bemöta lugna/tysta barn	20
Att bemöta barn med behov av extra stöd	20
Att bemöta barn med behov av extra stimulans.....	21
Sammanfattning av fråga 2	22
Hur anpassar pedagoger gruppaktiviteter, exempelvis samlingar eller annan planerad verksamhet till alla barns individuella behov?	22
Generella åsikter om gruppaktiviteter	22

Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till alla barn	22
Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till aktiva barn	23
Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till lugna/tysta barna.....	23
Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till barn med behov av stöd	23
Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till barn som behöver ytterligare stimulans.....	24
Diskussion	24
Bemötande.....	25
Barnsyn.....	25
Barns olikheter	26
Samspelet och gruppen.....	28
Samspel mellan vuxna och barn	28
Samspel mellan barn.....	29
Miljön	30
Avslutande reflektion	32
Jag tänker vidare	33
Bilaga 1	35
Intervjuguide.....	35
Bilaga 2	36
Informanternas enskilda svar.....	36
Fråga 1.....	36
Bilaga 3	42
Informanternas enskilda svar.....	42
Fråga 2.....	42

Inledning

Jag har under utbildningen tagit del av kurslitteratur och föreläsningar om hur man kan arbeta och hur det kan se ut i skolan och förskolan. Periodvis har jag varit ute på VFU, och där har jag mött en bred variation av barn i samma ålder, barn som skall lära, utvecklas och växa under samma premisser.

Min uppfattning är att alla barn är olika, och kommer till skolan och förskolan med olika förutsättningar. En fråga som har växt i mig under min utbildning är, hur jag som blivande pedagog skall gå tillväga för att bemöta och ta tillvara barns olikheter. Och kunna skapa en god lärandemiljö för *alla* individer. Jag har som pedagog i uppdrag enligt läroplanen att skapa goda lärmiljöer, och lärtillfällen anpassade till *alla* barns individuella behov. Hur går pedagoger tillväga i vardagen? Teorin är en del men hur gör man i praktiken?

Jag har valt att göra min undersökning i förskolan eftersom det är där jag har planerat att vara verksam i framtiden. Jag känner att det har varit väsentligt för mig att fördjupa mig i denna fråga, eftersom jag som pedagog i höggrad kommer att påverka de barn jag möter i min profession. Jag känner ett stort ansvar, inför uppgiften att kunna bemöta, och utveckla barnen i en positiv riktning.

Syfte

Mitt syfte med denna uppsats är att undersöka vilka strategier pedagoger använder sig av i sin vardag, för att bemöta alla barns individuella behov. Samt att undersöka hur de lägger upp den pedagogiska verksamheten så att den blir meningsfull för alla barn. Jag vill även se om jag kan koppla ihop vekligheten på fältet, med den teori som jag har fått under min utbildning.

Frågeställning

1. Vad har pedagoger för strategier, för att bemöta varje enskilt barn på dess individuella nivå?
2. Hur anpassar pedagoger gruppaktiviteter, exempelvis samlingar eller annan planerad verksamhet till alla barns individuella behov?

Litteraturgenomgång och tidigare forskning

I det här avsnittet redovisas den forskning och litteratur som jag anser vara relevant för min studie. I huvudsak refereras studien till litteratur som jag tidigare tagit del av under min utbildning.

Läroplanen för förskolan

I och med läroplanen för förskolan (Lpfö 98) har den pedagogiska verksamheten i förskolan blivit målstyrd. Innan 1998 har det varken funnits styrande mål eller läroplan i förskolan. I läroplanen finns det uttalade teoretiska perspektiv som pekar på att barns lärande sker i samspel mellan deras förutsättningar och erfarenheter.

Det har även skett en perspektivförskjutning som innebär att man numer ser till barns förmågor vad barnet kan, istället för att se till vad som fattas barnet. Läroplanens utformning är sådan att pedagoger har ett stort inflytande över hur de lägger upp sin verksamhet och hur de tolkar målen. Det gäller för pedagoger att utgå ifrån att barn lär sig hela tiden, samt att planera verksamheten utifrån målen att sträva mot. Kunskapen som förskolan ger måste således knyta an till barnens tidigare kunskaper. Pedagoger skall utgå ifrån målen, barns tidigare kunskap, intressen och erfarenheter, vilket ställer stora krav på den enskilde pedagogen (Pramling- Samuelsson 2006).

Förskolan har i uppdrag att bl.a. utforma verksamheten utifrån följande målsättningar:

Den pedagogiska verksamheten skall anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd än andra skall få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar.

Alla barn skall få den tillfredställelse det ger att göra, framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen.

Lärandet skall baseras såväl på samspel mellan vuxna och barn som på att barn lär av varandra. Barngruppen skall ses som en viktig och aktiv del i utveckling och lärande.

(lärarens handbok 2008, Lpfö 98 s.19-20).

Bemötande

Det är viktigt hur man bemöter barn i deras lärande. Barns lärande sker i sociala sammanhang och lärandet påverkas av människors attityder och hur de förhåller sig till lärandet. Det är viktigt att pedagoger ser barnens intressen och tillvaratar dessa. Barn lär hela livet och kunskaperna som de skaffar sig i tidig ålder kommer de att ha användning för i vuxen ålder fast i andra sammanhang. Att barn bemöts positivt i sitt lärande är av största vikt för att de skall kunna utveckla sin identitet och sitt självförtroende (Pramling-Samuelsson 2006).

Barnsyn

Flera författare talar om att pedagogers barnsyn får konsekvenser, för hur de förhåller sig i mötet med barn. Åberg & Lenz-Taguchi (2005) menar att pedagoger som upptäcker sin egen barnsyn får förmågan att kunna förstå barn och lättare sätta sig in i hur barn lär. Utifrån den förståelsen kan sedan pedagoger skapa meningsfulla sammanhang för barnen. De anser att teori och praktik är detsamma, och menar att ”all pedagogisk praktik utförs alltid med utgångspunkt från ett sätt att tänka om barn” (a.a. s.7).

Vidare lyfter de hur viktigt det är att reflektera över det pedagogiska arbetet, och de uppmuntrar till dialog mellan pedagoger. Genom att medvetet lyssna till andra väcks tankar som kan utvecklas till nya idéer. När man delar sina tankar med andra får man inte bara syn på varandras olikheter utan kan även utnyttja dessa olikheter som drivkraft i den pedagogiska praktiken. Reflektionen är en förutsättning för utveckling.

En strategi för synliggörande av pedagogers barnsyn och förhållningssätt är att aktivt arbeta med dokumentation på förskolan. Dokumentationen använder man sedan till att reflektera över tillsammans, och då kan pedagoger upptäcka sin egen barnsyn (Åberg & Lenz-Taguchi 2005 och Jonstoj 2000).

Pramling-Samuelsson (2006) vill också belysa betydelsen av barnsynen. De talar om det kompetenta barnet, och menar att det är viktigt att pedagoger ser barn som kompetenta. När barnen ses som kompetenta är de aktiva, nyfikna och har en egen vilja att lära. Barn skall ses som medskapande i sin egen läroprocess.

Genom att se barnet som kompetent skapas en spännande arbetssituation på förskolan. Varje barn är en egen individ med egna behov och intressen, och det gäller för pedagoger att skapa miljöer där barn kan uttrycka sig på många olika sätt, att utveckla förmågan att se

och möta det enskilda barnet. Pedagoger måste frigöra sig från gamla föreställningar, att barn inte är på ett visst sätt bara för att de är barn. För pedagoger handlar det om att lyssna, reflektera och vara nyfikna, att ha iakttagelseförmåga och en medvetenhet om barns individuella kompetenser. Kan pedagoger se barn som kompetenta skapas en spännande och dynamisk arbetssituation, och vågar pedagogerna ha tilltro till barnen ger det barnen positiva erfarenheter från förskolan. Barnsynen speglas i miljön och det är först när barnsynen synliggörs som man kan se hur den sätter spår i praktiken (Jonstoj 2000).

Sheridan & Pramling-Samuelsson (2009) talar om barnsperspektiv. Med barnsperspektiv menas att vilja och kunna se barns egna intressen och, att fånga in barnens värld i verksamheten. En viktig förutsättning är att pedagoger ser barn som kompetenta och är medvetna om att barn bär på egna erfarenheter från tidigare. Även Johansson (2003) talar om barnsperspektiv och lyfter fram tre olika synsätt på barn som är knutna till pedagogers förmågor att kunna inta barnsperspektiv, barn är medmänniskor, vuxna vet bättre och barns intentioner är irrationella. Hon visar att dessa synsätt kan vara avgörande för hur pedagoger förhåller sig till barn, och vilka strategier de använder sig av för att bemöta och försöka förstå barn.

Barn är medmänniskor

Om pedagogen ser barnen som medmänniskor strävar hon/han efter att möta barnen på barnets villkor. Pedagogen ser barnen som en person med behov, önskningsar, vilja och skilda förmågor. Utgångspunkten är barnen och dess erfarenheter. Pedagogens ambitioner är att kompromissa med barnen och agerar sällan mot barnets vilja, man resonerar med barnet. (Johansson 2003 s.48)

Vuxna vet bättre

Om pedagogen anser sig veta bättre än barnen så menar de att barnen skall lära sig vissa saker för sitt eget bästa. Pedagogen anser att barnen inte själva vet sitt eget bästa utan det är den vuxnes uppgift att lära barnen detta. Barnen skall lära sig ta vissa motgångar och att ibland behöva underordna sig de vuxnas beslut. (Johansson 2003 s.50)

Barns intentioner är irrationella

Här tar den vuxne sitt perspektiv för givet utan någon avsikt att försöka förstå barnets perspektiv. Pedagogen anser att barnen agerar för att utmana vuxna och de regler de vuxna satt upp. (Johansson 2003 s.52)

Förhållningssätt

Förhållningssätt mellan pedagoger och barn är mycket viktigt och forskning pekar på att det är det mest betydelsefulla i förskolan. Med ett bra förhållningssätt menar man pedagogens engagemang, lyhördhet, och kunskap om varje barn och dess individuella behov. Det är också betydelsefullt att pedagoger har vetskap om hur barn lär och vilket innehåll barnet skall lära (Pramling- Samuelsson 2006).

Förhållningssättet är inte bara knutet till en person utan det kan även betyda hur miljö är organiserad. Nordin- Hultman (2004) menar att förhållningssättet går att återfinna i den pedagogiska miljön. Det handlar om hur man har planerat dagsprogrammet, vilka avgränsningar och regler som finns. Hon menar även att många gånger organiseras de pedagogiska rummen utan en tanke på att barn kommer till förskolan med olika bakgrund och förutsättningar. När rummen inte inrymmer barns olikheter blir barns inflytande mycket litet.

Perspektivförskjutning

Flera författare talar om en perspektivförskjutning, bland annat Jonastoj (2000), Pramling- Samuelsson (2006) och Sommer (2005). Denna perspektivförskjutning innebär att fokus flyttas från att det är brister hos barnet som skall åtgärdas, till att se det som barnet faktiskt kan. Det gäller att inte generalisera barn utan se barn i sitt sammanhang, att se barnet som en kompetent individ.

Synen på barns utveckling har genom tiden varierat. Pramling- Samuelsson (2006) menar att det nu rådande synsättet påverkar både förskolepedagogikens innehåll och utformning. Nu anser man att barns lärande inte handlar om inläring och undervisning. Det är istället barnet som skapar innebörd och mening i sina relationer till sin omvärld ”det är inget som skall läras in, det är något som skall skapas ett kunnande om” (a.a. s 42). Man talar om att kunskapen finns i mötet mellan individen och omvärlden.

Åberg & Lenz-Taguchi (2005) menar att man skall fokusera på barns intressen och förmågor samt att tillvarata barns kompetens. Det gäller att finna en gemensam förståelse för hur barn söker kunskap och försöker förstå världen. Kan pedagoger tillvarata barnens styrkor öppnas dörren till en gemensam lärprocess tillsammans med barnet ”En process där barn och pedagoger skapar ny kunskap tillsammans” (a.a. s 18).

Både Jonstoj (2000) och Pramling- Samuelsson (2006) lyfter fram det kompetenta barnet som ett nytt sett att se på barn. De menar även att förskolans läroplan har en

grundsyn som förutsätter att barn betraktas som kompetenta. Verksamheter i förskolan skall byggas på barns individuella förutsättningar och erfarenheter och inte utgå ifrån barns psykologiska mognad. Man menar att ” barn agerar på olika nivåer samtidigt, beroende på erfarenheter och den aktuella situationen i vilken man studerar barnet” (Pramling-Samuelsson 2006 s. 23).

Jonstoj (2000) säger att man kommer mycket längre om man fokuserar på det positiva, istället för brister och fel hos barn. Hon framhåller också att man måste se barnen i deras sammanhang. Man kan inte bara studera barnen i en miljö, nutidens barndom sker i många olika miljöer, miljöer som påverkar varandra och barnen.

Sommer (2005) menar också att det är barnets relationer och miljö som avgör hur kompetent ett barn blir. Kompetensen handlar också om samhällsbaserade ståndpunkter. Han menar att barn påverkas på olika sätt, både i olika kulturer och i det enskilda samhället. Barn i olika kulturer men också i det enskilda samhället har olika uppväxtvillkor. Det handlar även om vilka förväntningar som finns på barnet och hur vuxna förmår att leva sig in i barnens värld. Säljö (2000) säger att människan hanterar situationer med hjälp av rutiner och erfarenhet, att vi handlar utifrån våra uppväxtvillkor och kulturella betingningar. De sociala handlingarna går inte att förklara utifrån biologiska och genetiska förutsättningar, människan är ingen homogen grupp.

Miljö

Pramling- Samuelsson (2006) säger att barn lär sig genom samspel med sin omgivning och därför har den pedagogiska miljön stor betydelse för barns lärande. Om barn skall kunna lära och utvecklas på ett bra sätt måste miljön vara utformad så att den inbjuder till lärande. Miljön skall både utmana och stimulera barnen, miljön sänder budskap till barnen om vad som förväntas ske.

Även Nordin- Hultman (2004) lyfter fram miljöns betydelse för barns lärande. Hon menar att miljön kan vara avgörande för hur barn uppfattas av sig själva och andra. I sin studie har hon observerat tre barn som nästan framstår som tre helt olika individer i olika pedagogiska miljöer. Hon menar att när barn får tillgång till ett visst material i en viss miljö framstår ett barn som kompetent medan det i en annan miljö kan framstå som det motsatta. Hon vill visa hur olika barn kan uppfatta sig själva och andra beroende på miljö och sammanhang. Åberg & Lenz-Taguchi (2005) diskuterar också miljöns och sammanhangets betydelse för hur barn uppfattas, de menar att bilden av barnen skiftar

beroende på miljö och sammanhang. Genom observationer av barns lek har man upptäckt att barnet blir olika i olika miljöer med olika människor. Det handlar även här om miljön och sammanhanget och att inget barn är statiskt.

Tiden

Flera av författarna vill lyfta fram tidens betydelse för barns lärande. De menar att förskolebarnens vardag är inrutad och styrs av tiden. Många gånger får barn inte göra färdig den aktivitet de håller på med för tillfället, utan avbryts för att påbörja en annan.

Nordin-Hultman (2004) tar upp tiden som en betydelsefull faktor för barns lärande. Hon menar att förskolebarnens vardag präglas av förflyttningar mellan olika aktiviteter som bestäms av tiden. Det är tiden som avgör vilken aktivitet som möjliggörs för stunden. När exempelvis samlingen infaller måste barnen lämna den aktivitet de för tillfället gör för att delta i en ny aktivitet. Även Pramling- Samuelsson (2006) vill lyfta fram tillgången på tid som viktig för barns lärande. För att barn skall kunna skapa så krävs det tillgång på material men det krävs också tid, barn behöver få möjlighet att skapa utan att bli avbrutna.

Säljö (2000) tar också upp betydelsen av tiden. Han diskuterar begreppet *dekontextualisering*. Med det menar han att i en lärsituation, som i exempelvis skolan/förskolan, saknas det ofta tidsmässiga eller psykologiska band mellan barnets behov och vad man för tillfället gör. Aktiviteterna i skolan/förskolan utgörs av dagsschemat. Han menar att denna *dekontextualisering* av lärandet, i skolan/förskolan kan skapa problem att lära. Eftersom barnet inte ser sambanden mellan vad det för tillfället gör, och de behov de upplever för stunden (a.a. s 41).

Samspelet och gruppen

Sommer (2005) skriver att i ett historiskt perspektiv har samhällsförändringarna rört sig emot en större individualisering av människan. Människan har blivit frigjord i förhållandet till släkt nätverk och traditioner, och har därmed i högre grad överlåtits till sig själv. Han menar att konsekvenserna av detta måste övervägas i den pedagogiska verksamheten. Den moderna människan har större krav på både individuell profilering samt att kunna leva sig in i det sociala och kulturella livet, det vill säga att människan måste kunna fatta individuella beslut, men med hänsyn till andra. Han menar också att barngruppen är viktig

utvecklingsmässigt för kommunikation och social träning för barn. Barngruppen kräver sociala färdigheter för deltagande och barn som saknar social kompetens får inte vara med.

Linder och Breinhild- Mortensen (2006) skriver att det viktigt för barn och ungdomar att kunna kommunicera och samspela med andra människor. Samhället kräver social kompetens av individen och de menar att relationer är en förutsättning för att lyckas i livet. De vill med detta belysa att det är de starka, robusta barnen med bra relationer som är vinnarna medan de barn med få relationer är de som förlorar. ”Kommunikation är nyckeln till mänsklig utveckling eftersom vi inte kan skapa oss själva förrän vi blivit skapade - det vill säga sedda, bemötta och bekräftade – av en annan” (a.a. s. 66).

De pekar också på vikten av kompetenta vuxna på förskolan. För att kunna utveckla en socialkompetens hos barn krävs ett bra samspel mellan barn och vuxna, den sociala utvecklingen äger rum i just samspelet med andra.

Även Lindhal (1998) pekar på att kommunikationen och samspelet med andra har stor betydelse för barns utveckling. Människor intresserar sig för vad andra tycker om dem och andras attityder inverkar på det egna beteendet. Genom samspel med andra skapas innebörd i omgivningen exempelvis genom att kunna ta en annans perspektiv utvecklas barns medvetenhet om andra och det egna jaget.

Lamer (1990) lyfter samspelets betydelse för utvecklingen och pedagogens betydelse i leken. Hon menar att det finns behov av vuxenstyrning för att främja utvecklingen både hos det enskilda barnet och hos kollektivet. Barn som inte får vara med och leka, får inte samma möjligheter och stimulans till utveckling som samspelet inrymmer. Och de som inte klarar av det sociala samspelet behöver få vuxnas hjälp med detta.

Sheridan & Pramling- Samuelsson (2009) menar att det är relationen mellan vuxna och barn som bör vara grundläggande för den pedagogiska verksamheten. Det gäller för pedagoger att kunna anpassa verksamheten för alla, en lärmiljö fungerar inte för alla, barn är ingen homogen grupp. Utveckling och lärande hänger ihop med förmågan till samspel.

En positiv barnmiljö innebär samspel och samarbete mellan barnen, där de kan uppleva sina första jämlika relationer. De måste lära sig att ta kontakt med jämnåriga och utbyta idéer med andra. De behöver även lära sig att möta motgångar och att sätta andras behov före sina egna. Barn utvecklar sin personlighet i ett ömsesidigt växelspel i barngruppen och andra jämnåriga, positiva attityder är en förutsättning för att kunna utveckla en positiv självbild. Men de positiva erfarenheterna uppstår inte automatiskt, utan det krävs ett målinriktat arbete för att gruppen skall fungera positivt för alla barn (Lamer 1990).

Metod

För att få svar på mina frågor har jag valt att intervjua sex pedagoger som är verksamma inom förskolan. Med pedagoger avser jag alla som arbetar med barn oavsett utbildning.

Här nedan kommer en beskrivning på hur jag har gått tillväga för att genomföra min undersökning. Inledningsvis förklaras vilken metod jag har använt mig av. Där efter redogörs upplägget av intervjuerna och vilka urval som gjorts. Slutligen beskriver jag hur jag har uppfyllt de etiska aspekterna.

Metodval

Undersökningen genomfördes genom kvalitativa intervjuer. En kvalitativ intervju har öppna svar, till skillnad från en kvantitativ intervju som har fasta svarsalternativ. Jag valde att göra kvalitativa intervjuer för att jag ansåg att det passade min studie bäst, då jag var ute efter kvalitet och djuphet i intervjuerna.

Enligt Trost (2005) är en kvalitativ studie att föredra då man är ute efter att försöka förstå människor och deras sätt att resonera kring eller att urskilja handlingsmönster. I mitt fall har jag intresserat mig för pedagogers tankar, resonemang och strategier och det fick avgöra metoden.

Kvalitativa intervjuer kan man likna vid ett samtal, fast med ett bestämt syfte. Inför intervjuerna hade jag läst på inom området och formulerat ett syfte.

Efter det konstruerades en intervjuguide enligt (a.a.). Intervjuguiden bestod av en lista med två huvud frågor (områden) att tala kring. Samt ett antal punkter under varje fråga som ett stöd under intervjuerna. Jag försökte att hålla en viss frihet under intervjun och därför förlöpte intervjuerna i samtalsform runt mina huvudfrågor.

Urval

Jag har valt att intervjua sex pedagoger som arbetar på två förskolor, tre pedagoger från varje förskola. När jag tog kontakt med förskolorna så ställdes inga specifika krav på pedagogerna. Jag ansåg inte att pedagogernas ålder, kön eller utbildning var relevant att ta hänsyn till i min undersökning.

Genomförande

Den första kontakten togs med en pedagog som jag sedan tidigare kände och efter några dagar betänketid fick jag beskedet att hon kunde ställa upp på en intervju. Jag passade då på att fråga om hon visste någon mer på hennes förskola som kunde tänka sig att bli intervjuad. Det visade sig att det inte var några problem och redan samma vecka hade jag namn på ytterligare två personer.

På den första pedagogens rekommendationer ringde jag sedan upp förskola nummer två och fick även där tag på tre personer som var villiga att ställa upp.

Alla pedagogerna var positivt inställda till att bli intervjuade och såg det som en utmaning att få vara med, att få reflektera över sitt eget arbete samt att kunna hjälpa till i mitt arbete.

Samtliga intervjuer genomfördes på pedagogernas arbetsplatser och varje intervju varade i 40 – 60 minuter. Intervjuerna genomfördes individuellt. Under intervjuerna förde jag anteckningar med penna och papper, som jag sedan renskrev ganska snart efter varje intervju.

Intervjuerna genomfördes både under och efter pedagogernas arbetstid. Det var pedagogerna som valde den plats de ansåg lämplig och den tid som passade dem bäst. I samtliga fall innebar det samtalsrum, kontor och personalrum på arbetsplatserna.

Bearbetning av material

För att kunna bearbeta och strukturera mitt material utgick jag ifrån Trost (2005). Enligt honom finns inga särskilda regler att följa då man bearbetar material efter kvalitativa intervjuer. Han påpekar att kvalitativa intervjuer inbjuder till kreativitet och fantasi. Men det går dock att särskilja tre steg i arbetet. Först samlar man in materialet, och i detta fall gjordes det genom kvalitativa intervjuer. Nästa steg är att analysera materialet, och det tredje är att tolka materialet.

Insamling av material

Detta gjordes genom sex kvalitativa intervjuer. Jag intervjuade en pedagog i taget och under intervjuerna förde jag anteckningar om vad jag såg och hörde. Efter varje intervju renskrev jag den ganska snart medan jag fortfarande hade den färskt i minnet.

Analys, bearbetning och tolkning

Först efter att ha samlat in allt material och renskrivit det började jag själva bearbetningen och tolkningen. Detta gjorde jag genom att först strukturera upp materialet, samla upp det användbara och sortera bort det överflödiga. När detta var klart jämförde jag pedagogernas utsagor med varandra. Jag sökte i materialet efter mönster, likheter och olikheter. Slutligen har jag sökt efter kopplingar till teoridelen, och sammanfört dessa med mina egna tolkningar.

Validitet och reliabilitet

Trost (2005) menar att idén med reliabilitet bygger på att man mäter och anger värden på variabler för varje enhet, som man gör vid kvantitativa undersökningar. Han menar på att situationen skall vara standardiserad för att man skall kunna tala om hög reliabilitet.

Kvalitativa intervjutillfällen kräver dock en låg grad av standardisering. Han hävdar därför att det blir svårt att tala om reliabilitet vid kvalitativa intervjuer. Undersökning har i detta avseende en låg reliabilitet, då intervjuerna inte skett under statistiska förhållanden. Ingen intervju har varit den andra lik, i det avseendet att pedagogerna i viss mån har styrt samtalet. Intervjufrågorna har inte ställts i ordningsföljd, utan har behandlats i den ordning som fallit sig naturligt i samtalet.

Enligt Trost (a.a.) gäller även för intervjuaren att vara lyhörd och uppmärksam på ansiktsuttryck och tonfall. Detta har eftersträvat, men då intervjuerna bygger på endast anteckningar och minnen går säkert brister att finna där.

Med validitet eller giltighet menar Trost (a.a.) att man är exempelvis intresserad av att mäta hur många gånger per vecka en specifik företeelse upprepas. Men kvalitativa intervjuer efterstavar man vanligen andra saker så som hur den intervjuade uppfattar och ser på företeelser. I detta avseende har undersökningen en låg validitet. I mitt fall har jag har intresserat mig för vad ett fåtal pedagoger har för strategier i sitt dagliga arbete och hur de har resonerat kring mina frågor.

Etiska överväganden

Under arbetets gång har jag följt vetenskapsrådets fyra huvudkrav. Redan när den första kontakten togs talade jag om mitt syfte med undersökningen samt vad intervjun kommer att handla om. Vidare har jag upplyst informanterna om att det vi talat om betraktas som konfidentiellt. Detta innebär att jag inte kommer att ge ut information så att informanterna kan kännas igen, och alla informanterna förblir anonyma. Alla informanter har samtyckt till sitt deltagande.

Vetenskapsrådets fyra huvudkrav är:

Informationskravet

Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.

Samtyckeskravet

Deltagarna i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.

Konfidentialitetskravet

Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifter skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av det.

Nyttjandekravet

Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningens ändamål.

(www.vr.se)

Resultat

Jag kommer att inleda med en gemensam presentation av de informanter som har deltagit i min undersökning. Därefter redovisas de svar jag har fått från mina intervjuer och det resultat som jag har fått fram genom att samla informanternas utsagor.

Informanterna

Jag har intervjuat sex pedagoger från två olika förskolor, tre pedagoger från varje förskola. Samtliga pedagoger är kvinnor och de har yrkeserfarenhet mellan 20 och 25 år och alla är idag verksamma inom förskolan. Bland pedagogerna finns både förskollärare och barnskötare. Sammantaget kan man säga att samtliga pedagoger har en gedigen erfarenhet av barn och arbete med barn. Med pedagoger avser jag alla som arbetar med barn, oavsett utbildning.

Intervjuerna

Här nedan redovisas resultatet av mina intervjuer. Alla beskrivningar och åsikter i texten bygger på pedagogernas berättelser. De citat som jag använder mig av är till viss del omskrivna för att de skall bli mera läsvänliga. Jag börjar med att förklara vad jag avser med vissa begrepp som ingår i studien. Där efter följer informanternas svar som jag har sammanfattat efter varje frågeställning. Informanternas enskilda svar går att läsa i bilaga 2 och 3. Jag har ställt mig följande frågor.

1. Vad har pedagoger för strategier för att bemöta varje enskilt barn, på dess individuella nivå?
2. Hur anpassar pedagoger gruppaktiviteter, exempelvis samlingar eller annan planerad verksamhet till alla barns individuella behov?

Begrepp

Aktiva barn

Med aktiva barn avser jag de barn som ofta uppfattas som ”stökiga”. Barn som ofta får runt och har svårt att sitta still.

Lugna/Tysta barn

Med lugna och tysta barn avser jag barn som inte talar så mycket. Barn som föredrar att sitta och pyssla och leka och inte springa runt. Här ingår även blyga barn, barn som inte törs tala och inte tar för sig i samma utsträckning som ett mer aktivt barn.

Barn med behov av mer stöd

Med barn i behov av mer stöd avser jag barn som ofta uppfattas som ”omogna”. Barn som inte ligger på samma nivå som genomsnittet, som uppfattas som yngre än sin ålder.

Barn med behov av ytterligare stimulans

Med barn med behov av ytterligare stimulans avser jag barn som ofta uppfattas som ”mogna”. Barn som ligger en nivå högre än genomsnittet, som uppfattas som äldre än sin ålder.

Sammanfattning av svaren på fråga 1

Vad har pedagogerna för strategier för att bemöta varje enskilt barn på deras individuella nivå?

Det generella bemötandet

Samtliga pedagoger lyfter vikten av att se alla barn, att vara nyfiken på barnen och vilja lära känna barnen. Att vara närvarande i barnens lek, ge barnen uppmärksamhet och viljan att vara där verkar vara de viktigaste komponenterna. Är man tillsammans med barnen och ser dem så upptäcker man även barnens behov. Det gäller också att se barnens styrkor, att

ha fokus på det positiva och inte lägga vikt vid det barnen inte kan. Är det något som inte fungerar så läggs ansvaret på förändringar hos pedagogen och miljön, inte på barnet.

En annan gemensam nämnare är hur pedagogen ser på barnen det vi kallar barnsyn. Hur speglar pedagogen barnen? Här handlar det om att vara medveten om det egna agerandet. Alla pedagoger lyfter dialogen mellan kollegor som en viktig faktor. Genom att ständigt ha en pedagogisk dialog synliggör man sitt eget agerande och handlande gentemot barnen. Utan självinsikt försvåras möjligheter till utveckling hos såväl personal som i miljön i stort. I lärandet måste det finnas två parter. ”Jag som pedagog är lika viktig som den som skall lära sig”. Detta citat genomsyrar samtliga pedagogers resonemang kring barnen och den pedagogiska verksamheten. Det handlar inte bara om barnen, det handlar lika mycket om dem som arbetar med barnen. Det handlar om samspelet mellan pedagogen och barnen.

Alla pedagoger anser också att alla barn är olika och det måste de få lov att vara, det gäller att kunna ta tillvara barnens olikheter. Allt handlar om vilka glasögon man har på sig och hur man väljer att se varje situation.

Att bemöta aktiva barn

Samtliga pedagoger säger att fokus ofta hamnar på de barn som är aktiva de som man ofta talar om som *stökiga barn*. Pedagogerna är överens om att det är lättare att jobba med aktiva barn än lugna och tysta barn. De aktiva barnen får vuxnas uppmärksamhet för de kräver den medan lugna/tysta barn inte kräver någon uppmärksamhet.

En av pedagogerna säger här att det handlar mycket om hur man själv är som person och den egna toleransnivån. ”Får barnen ha ett annat tempo än mitt”? ”Aktiva barn kräver aktiva vuxna”. Hon säger också att olika situationer kräver olika saker av barnen. Ibland kan aktivitet vara ett hinder men i en annan situation kan passivitet bli ett hinder, det växlar beroende på situationen.

TVå av pedagogerna talar även de om att tillåta olikheter, men de lägger mer vikt vid att förhindra konflikter. I vissa situationer krävs det ett lugnare tempo och båda pedagogerna talar om förberedelser och avledning. Man försöker helt enkelt att spåra in barnen på någon annan aktivitet för att förhindra konfliktsituationer. De talar om att vara tydlig och ge barnet ramar, samt att ge barnen det stöd de behöver för att lugna sig.

En pedagog säger att man inte kan kräva för mycket av de aktiva barnen, de har ofta svårt att sitta stilla lägre stunder och då kan man heller inte kräva det av dem. En annan säger att om det uppstår en konfliktsituation går det inte att lägga sin irritation och ilska på

de barn som bråkar utan det är bättre att lägga fokus på de utsatta barnen. Hon menar att då uppmärksamheten riktas till dem som har det beteende vi önskar så märker de andra barnen vad vi uppmärksammar. Det gäller att hela tiden fokusera på det positiva och inte på det negativa.

Att bemöta lugna/tysta barn

Den allmänna uppfattningen bland pedagogerna är som jag tidigare nämnt är att uppmärksamma alla barn. Därför har de flesta av pedagogerna talat om hur de aktivt arbetar med sig själva för att göra detta. Flera av pedagogerna säger att man måste vara ”hård mot sig själv” för att verkligen uppmärksamma och få med de lugna barnen på aktiviteter för annars hamnar de lätt i skymundan.

En strategi är att ha särskilda ansvarsbarn i personalgruppen. De säger att denna uppdelning av barnen ofta sker naturligt, barnen väljer en vuxen de tyr sig mest till, och då vet pedagogen vilka barn de har att ”lägga lite extra krut på”.

Flera av pedagogerna talar även om att sätta ord på och bekräfta barnens känslor. De säger att man måste ha ”fingertopps känsla” för att kunna avväga hur mycket man kan kräva av barnet. Det handlar om att ta tillvara varje liten ansats från barnet och stärka barnets självförtroende, locka fram lusten och behovet av att exempelvis tala och leka med andra barn.

En pedagog talar om att ”länka vägen” för barnen, med det menar hon att sätta ord på barnets ord, genom att upprepa det som barnet säger och på så sätt bekräftar hon barnet. Flera av de andra pedagogerna talar om liknande situationer. När ett barn inte törs prata så får pedagogen tala för barnet ” men jag säger bara det, som barnet vet, att jag vet, att barnet vet”.

Att bemöta barn med behov av extra stöd

I situationer där barn har svårt att leka med jämnåriga talar alla pedagoger om hur viktigt det är att vara närvarande när barn leker. De behöver för den skull inte delta i leken, utan det kan räcka att sitta med som ett stöd och vägleda barnet i leken. Detta sker exempelvis genom att pedagogen sätter ord på det som händer i leken.

Många gånger är det så att de barn som kallas *omogna* inte har lärt sig turtagning och de sociala spelreglerna. Genom att pedagogen sitter bredvid och hjälper till, tydliggörs leken för barnet, och barnet kan så småningom lära sig lekens regler.

Samtliga pedagoger pekar på att deras inställning måste vara att eventuella problem som uppstår inte ligger enbart hos barnen. Det är inte alltid barnen som i första hand skall ändra sig, utan man bör i även se över miljön, och reflektera över sig själv som pedagog.

Flera av pedagogerna nämner också miljön som en viktig komponent. Är det något i miljön som gör att barnet blir på ett visst sätt? En pedagog säger att barn är kompetenta på olika plan, alla barn är bra på något. Hon menar att det vi kräver av barnen speglas i miljön. Om barnets starka sidor inte tillåts i den miljö där det befinner sig, kan barnet framstå som omoget i den situationen. Man bör alltså leta i miljön och se om problemet ligger i den.

En av pedagogerna nämner att det är viktigt att barnen måste få leka färdigt på sin nivå. Hon menar att ett barn som inte klarar av att leka med jämnåriga behöver även få leka med yngre barn, samtidigt som de också bör träna att leka med jämnåriga.

En annan pedagog pekar på att det är viktigt att samarbeta med föräldrar, hon menar att det är svårt att hjälpa ett barn om inte föräldrarna är involverade. Det handlar om att se hela barnet, inte bara i förskolemiljön utan även hemmiljön även de sociala faktorerna spelar roll.

Att bemöta barn med behov av extra stimulans

Flera pedagoger uttrycker en osäkerhet om hur de skall bemöta och stimulera de mest mogna barnen i gruppen. En av pedagogerna säger ”jag vet faktiskt inte vad vi gör för de barnen, det är svårt”. En annan säger att ”vi är dåliga på att ta tillvara de barnen, vi borde bli bättre på det”. De flesta pedagogerna säger ändå efter en stunds funderande att de ser till att det finns material som utmanar barnen, man försöker att höja nivån på aktiviteterna genom att ge dem svårare uppgifter.

Sammanfattning av fråga 2

Hur anpassar pedagoger gruppaktiviteter, exempelvis samlingar eller annan planerad verksamhet till alla barns individuella behov?

Generella åsikter om gruppaktiviteter

De flesta av pedagogerna tycker att det är svårt att anpassa en gruppaktivitet så att den passar alla barns individuella behov. Flera av pedagogerna ifrågasätter samlingar. För vem gör man dem? Finns det egentligen någon anledning till att alla skall göra samma sak samtidigt? De flesta verkar tycka att det är bättre att dela upp den stora gruppen i mindre grupper där man lättare kan anpassa aktiviteten efter barnens behov, och där barnen även kan ha nytta av varandra i sitt lärande.

En av pedagogerna avviker och anser att samlingen är en viktig del av dagsschemat på förskolan. Hon menar på att det är en viktig mötesstund på dagen då alla barn möts och får ett tillfälle att se varandra. Hon är även den enda som uttrycker att samlingen är en lätt uppgift.

Trots att flera av pedagogerna tycker att samlingen, eller andra aktiviteter då alla gör samma sak inte fyller någon större funktion, tycks traditionen leva kvar. En av pedagogerna uttrycker det som ”Det är svårt att föra in något nytt tänk på förskola. Då inte alla är med, blir det svårt att genomföra förändringar”.

Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till alla barn

Alla verkar vara överens om att när man gör en aktivitet i en stor grupp, exempelvis samlingen måste man fånga barnens intresse. Man måste göra något som barnen tycker är intressant. En av pedagogerna ser samlingen som en ”teaterföreställning” man måste verkligen bjuda på sig själv. En annan talar om att ”man måste ha humor”. En tredje talar om vikten av ledarskapet, att våga och vilja leda, samt att det gäller att ”fånga stunden” dvs. se vilka barn som är närvarande för dagen och vilken dagsform barnen har.

En pedagog påpekar att man måste anpassa miljön efter barnen. Med det avser hon att om barn för stunden gör något som intresserar dem måste de få göra det. Genom att lyssna på barnen kan man fånga upp intresset och göra något av det, något som i förlängningen kan intressera fler barn. Intresset har en tendens att sprida sig mellan barnen.

Jag tolkar pedagogernas resonemang till att deras strategier att göra den planerade verksamheten meningsfull för alla barn, är att inte göra det i för stora grupper. Det är bättre att göra det i mindre grupper där olika intressen och barnens olikheter kan utnyttjas som hjälp i lärandet, samt att man kan lyssna in barnen, vara flexibel och utnyttja barnens egna idéer.

Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till aktiva barn

Flera av pedagogerna talar om att tänka på hur man placerar barnen i exempelvis samlingen. Att placera en vuxen bredvid ett barn som har svårt att sitta stilla kan ha en lugnande inverkan. Att vara fysisk, kan också verka lugnande, som att ta barnet i sin famn eller genom att hålla en hand.

En pedagog säger att man inte kan tvinga ett barn att vara kvar om det inte klarar av det. Det är bättre att låta barnen göra något annat under den stunden.

En annan säger när det gäller barn som tar stor plats och har svårt att lämna utrymme till andra så måste man uppmärksamma barnet på det egna beteendet. Detta måste dock ske på ett bra sätt, det gäller att inte tysta barnet på ett kränkande sätt.

Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till lugna/tysta barna

Tysta och blyga barn hjälper man att våga delta, och våga tala genom att lyssna in barnen och lyfta och stärka dem. Man försöker att skapa utrymme för barnen att växa. I exempelvis samlingen kan blyga barn träna sig på att våga prata, genom att ta små små steg och tillslut har man stärkt barnet så att det vågar ta för sig mera och tala i gruppen.

Det är även viktigt att ha ögonkontakt med alla barn, uttrycker flera av pedagogerna. Speciellt med de barnen som inte gör så mycket väsen av sig. Det är viktigt att se alla, inte bara de som pratar och kräver uppmärksamheten.

Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till barn med behov av stöd

En pedagog säger att om ett barn inte vill delta i en gruppaktivitet så är det ingen mening med att tjata på- eller tvinga barnet. Barnet får göra något annat tills det känner sig redo att

delta i aktiviteten. Barn som känner sig lite osäkra kan behöva längre tid på sig innan de exempelvis vill delta i en lek, de kan behöva stå bredvid och iaktta. Att upprepa en lek flera gånger är ett effektivt sätt att få med sig alla barn då en del barn har längre startsträckor än andra.

Strategier för att anpassa gruppaktiviteter till barn som behöver ytterligare stimulans

Barn som är mognare än de övriga i gruppen verkar svårare att fånga. Flera av pedagogerna uttrycker en osäkerhet angående de barnen, att de inte riktigt vet vad de gör för dem. Jag får uppfattningen att några av pedagogerna beklagar att de mognare barnen ofta får ”stå ut med att sitta och ha lite tråkigt en stund” i exempelvis samlingen. Någon tar upp materialet, att se till att det finns material som utmanar dem. En annan säger att de är dåliga på att ta tillvara dem och att de borde bli bättre på det. En tredje säger att man kan låta de barn som är lite större än de övriga ta lite mer ansvar, genom att vägleda de yngre.

Detta kan ske genom grupparbete där man medvetet delar in barnen i mindre grupper så att deltagarna kompletterar varandra. Men vid de tillfällen när alla barn är samlade, i exempelvis samlingen så är det svårt att göra den intressant för alla, spännvidden på jämnåriga barns mognad är oftast för bred.

Diskussion

Syftet med denna studie har varit att undersöka vilka strategier pedagoger på förskolan har för att bemöta och ta tillvara barns olikheter. Jag har även velat koppla de teorier jag har fått under min utbildning till verksamheten på fältet. Den litteratur jag i huvudsak har använt och refererat till är kurslitteratur jag läst under min utbildning. Jag har intervjuat sex erfarna pedagoger som är verksamma på två olika förskolor. Här nedan följer först en diskussion där jag jämför och kopplar informanternas utsagor till teoridelen. Där efter följer en avslutande reflektion där jag redovisar mina slutsatser av studien.

Bemötande

I litteraturen belyser Pramling- Samuelsson (2006) hur viktigt det är hur man bemöter barn i sitt lärande. Barns lärande sker i sociala sammanhang och barn påverkas av de vuxnas attityder. Bemötandet är avgörande för om barn kommer att skapa en positiv självbild och utvecklas därefter. Samtliga av mina informanter bekräftar detta genom att lyfta hur viktigt det är att se alla barn. Informanternas gemensamma åsikt är att deras huvuduppgifter är att se, närvara, uppmärksamma och bekräfta alla barn. Informanterna menar även att alla är olika och att man måste få lov att vara det. Allt bemötande handlar om hur man ser på situationen, vilka glasögon man väljer att ha på sig.

Barnsyn

Efter att ha analyserat informanternas svar kan jag se hur de förknippar bemötandet av barn med barnsynen. Detta gör också flera av författarna som jag har byggt min studie kring. De talar alla om att barnsynen är avgörande för hur pedagoger förhåller sig i mötet med barn.

Åberg & Lenz- Taguchi (2005) menar att det är nödvändigt för pedagoger att känna till sin egen barnsyn, och utifrån den kännedomen kan man sedan skapa meningsfulla sammanhang för barnen.

Även Johansson (2003) talar om olika sätt att se på barn, och hon menar att det är avgörande för hur pedagoger förhåller sig till barn i olika situationer. Hon lyfter fram tre olika synsätt och ger exempel på hur dessa påverkar pedagogens förutsättningar att inta barnsperspektiv.

Exempelvis tar hon upp synsättet *barn är medmänniskor*. Med det avser hon att pedagogen ser barnen som medmänniskor och strävar efter att möta barnen på deras villkor. Det innebär att pedagoger utgår ifrån barnen och deras värld. En av informanterna talar om att det handlar om hur man själv är som person. Hon säger att man skall ifrågasätta sig själv. Hur är jag? Vad tillåter jag? ”Får barnen lov att ha ett annat tempo än jag?” Hon menar att olika situationer kräver olika saker av barnen. I en situation kan aktivitet bli ett hinder och i en annan situation kan passivitet bli ett hinder. Exempelvis i samlingen kan aktivitet bli ett hinder, då samlingen ofta kräver att barnen skall kunna sitta stilla en längre stund. Och tvärt om kan passivitet bli ett hinder då aktiviteten kräver att barnet skall vara aktivt, i exempelvis lekar som kräver att barnen rör på sig och springer. Vissa barn är mera fysiska och gillar att springa medan andra barn föredrar att sitta stilla

och pyssla. Att inte lägga problemet hos barnet tycker jag att handlar om att försöka möta barnet på barnets villkor, att försöka ta barnsperspektiv.

Några av informanterna talar om att det i vissa situationer krävs ett lugnare tempo av barnen. I de situationerna ger två av informanterna exempel på strategier som går ut på att avleda barnen för att förhindra eventuella konflikter, genom att lugna och styra in barnen på en lämpligare aktivitet. De talar om att vara tydlig med vilka regler som gäller och ge dem ramar att hålla sig inom. Detta exempel tycker jag handlar om perspektivet *vuxna vet bättre*, och det innebär att pedagogen anser att barn inte själva alltid vet sitt eget bästa, att barn ibland behöver lära sig ta motgångar och underordna sig de vuxnas beslut. (a.a.) tar även upp att de vuxna många gånger förhåller sig till alla tre synsätt, *barn är medmänniskor, vuxna vet bättre och barns intentioner är irrationella*, även om de tenderar till att hålla sig till ett. Det är beroende på sammanhanget och uppdraget man väljer att använda olika strategier.

Vidare säger en av informanterna att pedagogerna på avdelningen är olika, och har olika sätt att hantera situationer. Hon menar att genom olikheterna kan pedagogerna upptäcka varandra och synliggöra sina handlingar för varandra. Det är viktigt att man i arbetslaget talar med varandra, att man för ”en ständig pedagogisk diskussion”. Samtliga informanter lyfter den pedagogiska diskussionen som en viktig strategi. Detta tar man också upp i litteraturen. Åberg & Lenz- Taguchi (2005) menar att det är viktigt att pedagoger hela tiden för en pedagogisk diskussion. Genom att reflektera över arbetet tillsammans med kollegor får man inte bara syn på olikheterna, utan man kan även använda sig av olikheterna som drivkraft i arbetet

Barns olikheter

Som jag tidigare tagit upp är informanternas gemensamma åsikt att olikheter måste tillåtas, både bland vuxna och bland barn. Strategier för att bemöta barns olikheter är bland annat att kunna se, vara närvarande, nyfiken och att vilja vara med barnen. Samt att man som vuxen måste ha en god självinsikt. Det är som en av informanterna säger att ”är man med barnen och ser dem, så upptäcker man också deras behov”, oavsett om det handlar om aktiva, lugna, omogna eller mogna barn. Oavsett barnens individuella egenheter handlar det om att lyfta det positiva hos barnen och inte fokusera på bristen.

Ett exempel är att, om det uppstår en konfliktsituation får man försöka att inte uppmärksamma de bråkiga barnen utan det är bättre att lägga fokus på de barn som är

utsatta. Genom att flytta fokus från barnen som har ett icke önskvärt beteende till de utsatta, visar man barnen vilket beteende som är värt att sträva efter. Många gånger är det just uppmärksamheten som de stökiga barnen vill åt, alla barn vill ha de vuxnas uppmärksamhet. Jag anser att det är en av de viktigaste punkterna när det handlar om bemötande. Om man exempelvis bara ser det negativa hos barnet så skapar också barnet en negativ självbild. Och det kan bli som en av informanterna nämner ”en självuppfyllandeprofetia”. Vilket innebär att barnet försöker leva upp till de negativa förväntningarna.

Man talar numera om en perspektivförskjutning som handlar om hur man ser på barns lärande och utveckling. Fokus har flyttats från att det är bristen hos barnet som skall utvecklas till att se det som barnet kan. Barns lärande handlar inte längre om inläring och undervisning utan det är barnet som skaffar kunskap genom att skapa mening och innebörd i sina relationer till sin omvärld (Pramling- Samuelsson 2006).

En av informanterna talar om ”länka vägen” för barnen. Det kan exempelvis handla om ett *omoget* barn som inte lärt sig de sociala spelreglerna. I leken får barnet svårt att hänga med och förstå vad som sker, och då måste barnet vägledas av en vuxen. Genom att sätta ord på, och bekräfta det som händer så ”länkar” man barnet in i leken. För pedagoger handlar det om att vara närvarande i leken för att upptäcka barnets behov. Om inte pedagoger ser barnets behov kan konsekvensen bli att barnet aldrig får vara med och leka med andra barn.

Flera av författarna lyfter också fram det kompetenta barnet som ett nytt sett att se på barn, bland annat Åberg & Lenz-Taguchi (2005) Jonstoj (2000) och Pramling- Samuelsson (2006). Att se barnet som kompetent innebär att man ser barnet som en lärande individ med egna erfarenheter och förmågor. Det handlar om att man ser barnet för vad det är och vad det redan kan, och utgår ifrån det. Som en av informanterna framhåller så måste man utgå ifrån barns intressen om de skall kunna lära sig. Det är exempelvis ”ingen idé att måla med ett barn som inte tycker om att måla”. Man måste utgå ifrån individen, försöka se det som intresserar och fångar barnet.

Åberg & Lenz- Taguchi (2005) pekar på att om man ser barnet som kompetent öppnas nya vägar för pedagoger. Då kan pedagogen vara delaktiga i en gemensam läroprocess tillsammans med barnen. Detta tycker jag att en av informanterna sätter ord på när hon säger att ” I lärandet måste det finnas två parter, jag som pedagog är lika viktig som den som skall lära”. Jag tycker att detta citat genomsyrar alla informanternas resonemang kring strategier att bemöta och organisera för barns lärande. Samtliga informanter lyfter

betydelsen av deras eget engagemang i samvaron med barnen. De menar att det har betydelse hur de ser på barn, hur de bemöter och är tillsammans med barnen. Det är viktigt att barn blir sedda, får bekräftelse, att pedagogen är där och upptäcker vilka behov barnen har, för att sedan kunna utvecklas i en gemensam läroprocess, både vuxna och barn.

Samspelet och gruppen

Samspel handlar om kommunikation mellan människor. Att bli sedd, bekräftad och bemötta av andra människor har stor betydelse för den enskilde individen. Flera av författarna jag tagit upp i teoridelen lyfter samspelets betydelse för barns utveckling. Lindhal (1998) säger att andra människors attityder till individen har stor inverkan på individens beteende. Jag tycker mig i informanternas resonemang kunna skönja liknande åsikter. Att det är viktigt hur barn bemöts, och samspelet mellan pedagoger och barn går hand i hand med hur de vuxna förhåller sig till barnen.

Samspel mellan vuxna och barn

Samtliga informanter är överens om att det är svårare att bemöta och samspela med de lugna och tysta barnen. En av informanterna uttrycker det så här ”de tysta barnen kräver ingen uppmärksamhet”. Informanterna säger att de måste jobba med sig själva hela tiden för att inte ”glömma” bort de tysta barnen. En strategi som flera av dem talar om är försäkra sig om att ha ögonkontakt med alla barn varje dag, och att se till att alla barn får uppmärksamhet. Två av informanterna talar även om att de har särskilda ansvarsbarn på avdelningen. En strategi som gör att de försäkras om att alla barn får sin dagliga vuxenkontakt. De menar att det kan vara bra för barn att ha en särskild vuxen att ty sig till.

Sheridan & Pramling- Samuelsson (2009) säger att det är relationen mellan vuxna och barn som bör vara grundläggande för den pedagogiska verksamheten. De menar att den pedagogiska verksamheten skall kunna anpassas till alla barn, och att barns utveckling och lärande hänger ihop med förmågan att samspela. Flera av informanterna uttrycker en tveksamhet till att planera aktiviteter i allt för stora barngrupper. De känner att det är svårt att anpassa aktiviteter så att det passar alla barn samtidigt. De hävdar också att man skall ifrågasätta varför man gör en sak, och för vem man gör det? Jag tycker att det handlar om pedagogernas möjligheter och vilja att kunna samspela med barnen.

När man gör en planerad aktivitet måste man lyssna på barnen, och ta reda på att vad de är intresserade av. Det gäller att kunna läsa av barngruppen och känna av dagsformen. Pedagogen måste också kunna bjuda på sig själv och ha humor. En av informanterna uttrycker att ”Samlingar känns ibland som en teater föreställning”.

I den stora gruppen måste alla få komma till tals och det gäller särskilt att lyfta de tysta och blyga barnen, annars är det lätt att de försvinner i mängden. Något som jag har tidigare nämnt är att flera informanter säger att man kan lyfta de tysta barnen genom att sätter ord på deras känslor och att alla barn har behov att uttrycka sina känslor och önskningar. Och när ett barn inte vågar måste pedagogen hjälpa barnet på vägen.

Lika väl som man uppmuntrar de tysta till att tala, måste man uppmärksamma de pratiga barnen att dela med sig av utrymmet. Det viktiga är dock att inte tysta barnen på ett kränkande sätt, det gäller att noga avväga hur man som vuxen använder sina ord. ”Det gäller att ha fingertoppskänsla” som en av informanterna uttrycker det, för att inte kränka eller pusha för hårt.

Samspel mellan barn

Lamer (1990) menar att det finns behov av vuxenstyrning i leken, både i den organiserade och den fria leken, för att främja det enskilda barnet och kollektivet. Man menar att en positiv barnmiljö innefattar samspel och samarbete mellan barn. Detta uppstår dock inte automatiskt utan det krävs ett målinriktat arbete om gruppen skall fungera positivt för alla barn.

De flesta av informanterna säger att det är svårt att få den stora barngruppen att fungera bra för alla barn. De verkar föredra att använda sig av mindre grupper. I den lilla gruppen kan barns olikheter lättare utnyttjas som drivkraft och det blir ett bättre samspel mellan barnen. I mindre grupper kan man även arrangera spännande möten mellan barn som aldrig annars skulle välja varandra. Barnens olikheter kan komplettera varandra och utnyttjas som drivkraft och nyskapande.

Jag tycker att den mindre gruppen är ett ypperligt tillfälle att skapa möten mellan barn som annars inte skulle välja att vara med varandra. Det öppnar nya dörrar för var och en att upptäcka varandra, och ger de barn som vanligen inte blir valda tillfälle att vara med. Den mindre gruppen kan också vara ett sätt för de mera mogna barnen att få ta ett större ansvar. De flesta av informanterna uttryckte en viss osäkerhet kring de *mogna* barnen och de vet inte riktigt vad de har för strategier för att stimulera dem.

Barn som inte får lov att vara med har ofta problem med det sociala samspelet (a.a.). Det påstår även flera av informanterna. De menar att de *omogna* barnen inte klarar av de sociala spelreglerna och blir därför inte lika *attraktiva* att leka med och de barnen behöver få hjälp och vägledning av vuxna. Informanterna talar om hur viktigt det är att vara närvarande, det gäller även i den fria leken. En av informanterna säger att man inte behöver delta, utan kan sitta bredvid och bekräfta genom att sätta ord på leken. Att pedagogen tydliggör det som sker leken.

En annan strategi som flera talar om är att ”göra barnet attraktivt” att leka med. Den strategin går ut på att pedagogen gör roliga saker tillsammans med barnet, och på detta sätt kan man locka till sig andra barn. Barn är nyfikna och vill vara med där det händer saker. Det är dock viktigt att aldrig försöka föra ihop barn med tvång, man kan aldrig tvinga barn att bli kompisar. Det är viktigt för barnen att pedagoger uppmärksammar och hjälper barn som behöver stöd, barn behöver få lära sig att leka (a.a.). Barn som inte får delta i leken och samspela med andra barn mister mycket i utvecklingen.

Säljö (2000) tar upp människans sociala arv, han menar människor hanterar situationer med hjälp av rutiner och erfarenheter. En av informanterna lyfter även den teorin och framhåller att barns erfarenheter i hemmiljön kan påverka situationen på förskolan. Hon menar att förskolan och hemmen måste kunna samarbeta för att underlätta för barnen. Hon ger exempel på tillfällen då förskolans förväntningar på ett barn inte överensstämmer med hemmets. I sådana situationer är det viktigt att kunna ha en dialog med föräldrar. Annars blir tillvaron förvirrande för barnet, när miljöerna ställer för olika krav på barnen. Det kan exempelvis handla om ett barn som får odelad uppmärksamhet hemma. När barnet sedan kommer till förskolan tvingas barnet dela uppmärksamheten med många andra barn. Detta kan försvåra för barnet i kontakt och samspel med de övriga barnen.

På förskolan kan inte pedagogen ge all uppmärksamhet åt ett barn och barn kan inte alltid få bestämma. Barn måste lära sig de sociala spelreglerna, att kunna ge och ta för att kunna samspela med andra. Det är på så vis nödvändigt att hemmen och förskolan för ett samarbete så att inte verkligheten blir tudelad för barnen.

Miljön

Miljön på förskolan handlar inte bara om hur man organiserar och möblerar de pedagogiska rummen. Förskolemiljön handlar också om bemötande, förhållningsätt,

barnsyn och samspel både mellan barn och mellan vuxna och barn. Jag kommer dock i det här stycket att fokusera på faktorer som tiden, och organisationen av de fysiska rummen och vilken betydelse de faktorerna har för barnen.

Nordin- Hultman (2004), Pramling- Samuelson (2006) och Åberg, Lenz-Taguchi (2005) lyfter alla miljöns betydelse för barns utveckling. Pramling- Samuelsson (2006) säger att miljön sänder budskap till barnen om vad som förväntas ske i miljön.

Samtliga av informanterna lyfter miljöns inverkan på barnen. De flesta har uttryckligen sagt att om något inte fungerar på avdelning måste man se över miljön om det är den som skapar problemet.

En av informanterna ger exempel på hur förändringar i miljön har bidragit till ett bättre klimat på avdelningen. Genom att möblera om i kapprummet och ändra på de tidsmässiga rutinerna så har det blivit lugnare och trevligare för alla. Tidigare hade kapprummet inbjudit till mycket spring och alla barn klädde på och av sig samtidigt, vilket skapade stress och oro bland både barn och vuxna. Med små enkla medel kan man göra stora förändringar, det gäller bara att kunna se hur man kan göra. Jag tänker också att man måste våga ändra på rutiner, och tänka över varför vissa utrymmen ser ut på ett visst sätt. Vilka funktioner avser utrymmena att fylla?

Vidare säger både Nordin-Hultman (2004) och Åberg & Lenz-Taguchi (2005) att barn blir olika i olika miljöer. Miljön kan vara avgörande för hur barn uppfattar sig själva och uppfattas av andra. Ett och samma barn kan framstå som två olika individer i olika miljöer, pågrund av miljön och tillgången till material.

Flera av informanternas åsikter tyder på detta. En säger att alla barn är kompetenta på olika plan och påstår att en miljö kan *göra* ett barn omoget. Hon menar att miljön speglar det vi kräver av barnen. Om barnets starka sidor inte tillåts i den miljön det befinner sig i framstår barnet som omoget. Hon menar också att om man har ett problem så kan man leta i miljön och se vad man kan göra. Jag tycker att informanterna bekräftar mycket av det som sägs i litteraturen. Miljön har en stor betydelse för hur barn blir och uppfattas av andra och sig själva, miljön påverkar barns möjligheter till lärande.

Vidare talar Nordin-Hultman (2004) och Pramling- Samuelsson (2006) om tiden som en betydande faktor för barns lärande. De menar att förskolebarnens vardag präglas av förflyttningar mellan olika aktiviteter som styrs av tiden. De menar att det är tiden som avgör vilken aktivitet som möjliggörs för stunden. Flera av informanterna talar också om tiden i olika avseenden, de menar att det är viktigt att ge barn tid.

En av informanterna som jag tidigare nämnt ger exempel på hur små förändringar i det tidsmässiga dagsschemat kan göra stora förändringar. En annan talar om att ge de tysta och blyga barnen tid att bygga upp sitt självförtroende. Det går inte att stressa fram något hos barnen, det handlar om att ge barnen tid i leken, både i den fria och organiserade leken.

En del barn behöver få leka klart på sin nivå säger en av informanterna. Med det menar hon att en del barn inte är *mogna* att bara leka men barn i sin egenålder, utan de behöver också få leka klart på en lägre nivå.

Vidare diskuterar Säljö (2000) tiden och menar att det ofta saknas psykologiska och tidsmässiga band mellan barnets behov och vad man för tillfället gör. Han menar att barnet inte ser sambandet för lärandet i stunden. En av informanterna sätter ord på detta när hon säger att ”om barn för stunden gör något som intresserar dem så måste de få göra det”. Genom att se och lyssna på barnen så upptäcker man vad som intresserar dem och då måste man kunna anpassa miljön därefter.

Jag tycker att det handlar om att vara flexibel och inte låta tidschemat styra barnens aktiviteter man måste kunna fånga stunden och utnyttja stunden och intresset i lärandet. Jag tycker också att det handlar om att våga släppa taget om sin egen planering och låta barnens intressen styra. Det handlar mycket om att våga tro på barnen, att de kan och vill och är medskapande i sin egen lärprocess.

Avslutande reflektion

Jag har funderat över vad jag kan dra för slutsats av min undersökning och kommit fram till att min undersökning inte kan ge någon generell bild av verkligheten, men undersökningen pekar på att, de två studerade förskolorna har utvecklat strategier för att bemöta barns olikheter. Jag har genom mina informanter fått mycket och bra material, men som har känts svårt att sortera.

Mycket pekar på att hur man bemöter barn är avgörande för barns självbild och utveckling. Pedagoger måste tillåta barns olikheter och utgå ifrån individen. Bemötandet handlar om att se, närvara, uppmärksamma, och bekräfta alla barn. Är pedagoger med barnen, är nyfikna på barnen så upptäcker de även barnens behov. Hur man bemöter barn hänger ihop med vilken barnsyn man har, och det är nödvändigt för pedagoger att vara medvetna om den egna barnsynen.

Bemötandet hänger även ihop med förmågan till samspel. Förskolemiljön innefattar alla dessa komponenter som, bemötande, barnsyn, förhållningsätt och samspel. Har pedagoger förmågan att bemöta och samspela med barnen kan de också anpassa och organisera de pedagogiska rummen efter barns intressen och behov. Jag tycker mycket handlar om det som en av informanterna uttryckte det att ”I lärandet finns det två parter som är lika viktiga, pedagogen och den som skall lära”. Viktig är också den pedagogiska diskussionen och det krävs att pedagoger på avdelningen tillsammans reflekterar över verksamheten, barnen och sig själva. Detta pekar både informanterna och litteraturen på.

Studien ger ingen generell bild av verkligheten, men den visar hur teori och verksamheten på fältet, utifrån sex informanter positivt samspelar med varandra. Jag har funnit att flera av informanterna har liknande åsikter men det finns också några som uttryckt sig avvikande. En tanke är att informanterna kan vara präglade av varandra och av kulturen på respektive förskola. Jag har ringa erfarenhet att intervjua, och jag kan inte påstå att jag i samtliga fall har förhållit mig professionell i den rollen. Möjligheten finns att jag i vissa fall kan ha styrt samtalet på ett sådant sätt att det präglat svaren.

Jag tänker vidare

Jag har genom min undersökning kommit fram till att pedagoger medvetet arbetar både med barnen och med sig själva för att för att uppfylla sitt uppdrag i förskolan. Informanterna har delat med sig av många bra strategier vad gäller de aktiva, de lugna/tysta och de omogna barnen. Något jag saknat är fler strategier för hur man stimulerar de mognare barnen. En tanke är att jag själv har varit för fokuserad på de övriga barnen och inte ställt de rätta frågorna. En annan tanke är att det, kanske kan vara så att de barnen faktiskt glöms bort. Om det förhåller sig så, vad skulle det kunna bero på? Det skulle en uppföljande studie kunna behandla.

Referenser

Tryckta källor

- Johansson, Eva (2003) *Att närma sig barns perspektiv- Forskare och pedagogers möten med barns perspektiv*. Pedagogisk forskning i Sverige
- Jonstoj, Tove (2000) *Barn- med rätt att lära*. Sveriges utbildningsradio AB Stockholm.
- Lamer, Kari (1991) *Du får inte vara med*, Universitetsförlaget Oslo.
- Linder, Anne, Breinhild Mortensen, Stina (2006) *Glädjens pedagogik*: Dafolo förlag.
- Lindhal, Marita (1998) *Lärande små barn*. Lund, studentlitteratur.
- Nordin-Hultman, Elisabeth (2004) *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande* Stockholm, Liber.
- Pramling – Samuelsson, Ingrid. Sheridan, Sonja (2006) *Lärandets grogrund*. Lund: studentlitteratur
- Sheridan, Sonja. Pramling- Samuelsson, Ingrid (2009) *Barnslärande – Fokus i kvalitetsarbete*. Liber AB
- Sommer, Dion (2005) *Barndoms psykologi- Utveckling i en förändrad värld*. Stockholm: Runa förlag.
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma
- Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer*, Lund, Student litteratur 3 uppl.
- Åberg, Ann, Lenz – Taguchi, Hillevi (2005) *Lyssnandets pedagogik – etik demokrati i pedagogiskt arbete* Stockholm, Liber.
- Lärarens handbok (2008) *Lpfö 98*.

Internetkällor

- Vetenskapsrådet- <http://www.vr.se> (16/8-10)

Bilaga 1

Intervjuguide

1. Vad har du för strategier för att bemöta varje enskilt barn på dess individuella nivå?

- a) *Aktiva barn*
- b) *Lugna/tysta barn*
- c) *Barn med behov av mer stöd*
- d) *Barn med behov av ytterligare stimulans*

2. Hur anpassar du grupp aktiviteter, exempelvis samlingar eller annan planerad verksamhet till alla barns individuella behov?

- a) *Aktiva barn*
- b) *Lugna/tysta barn*
- c) *Barn med behov av mer stöd*
- d) *Barn med behov av ytterligare stimulans*

Bilaga 2

Informanternas enskilda svar

Fråga 1.

Vad har pedagogerna för strategier för att bemöta varje enskilt barn på dess individuella nivå?

Pedagog A

Pedagog A framhåller att det är viktigt att se alla barn, gör man det så upptäcker man också deras behov. Det gäller att alltid se det positiva hos barnet, vad barnet kan och inte ha fokus på bristen. ”Vi skall lyfta barnen, inte sänka dem”. Personalen måste föra en ständig dialog både kring barnen och sig själva, det gäller som pedagog att ha god självinsikt. Genom handledning får personalen hjälp att synliggöra sina brister och tillgångar. Och genom att få syn på sig själv kan man förändra sitt beteende, hur pedagogen bemöter och är emot barnen handlar om pedagogens egen barnsyn.

Runt de aktiva barnen blir det ofta mycket spring och det leder många gånger till irritation. Det är de aktiva barnen som oftast får de vuxnas uppmärksamhet. En strategi att hindra spring och irritation runt de aktiva barnen är att bli lite ”låtsas arg” innan det gått för långt. Det gäller att vara tydlig och visa vilka regler som gäller. Exempelvis med att säga ”här inne springer vi inte” och sedan hålla fast vid det.

Ett annat sätt att förebygga konflikter är att tidigt på dagen fråga barnen vad de vill göra under dagen, sedan kan man hänvisa till den aktiviteten om det blir en rörig dag.

De lugna och tysta barnen är svårare än de som är aktiva. Man måste verkligen vara hård mot sig själv för att inte glömma dem, och att få med dem på aktiviteter. Ett sätt är att dela gruppen, då väljer ofta de lugna barnen att stanna inne och pyssla och då kan man passa på att ägna dem lite extra uppmärksamhet.

För att nå barnen på olika mognadsstadier behöver man gå ned på barnets nivå, man måste försöka att se barnet där det är. Om ett barn är litet för sin ålder kan man vara mer fysisk än verbal, det är ingen idé att diskutera med ett barn som inte kan diskutera.

De barnen som däremot ligger lite före i utvecklingen är svårare ”vi är ganska dåliga på att utmana dem skall erkännas, vi skulle kunna göra så mycket mera”.

Pedagog B

Man måste se alla barn, intressera sig för dem och vilja lära känna dem. Det behövs en ständig dialog mellan kollegorna på avdelningen, dialogen gör att man upptäcker barnens behov och hur personalen fungerar tillsammans med barnen.” Det kan vara något i mitt beteende som jag behöver ändra på, men jag kanske inte ser det själv”, därför är dialogen jätte viktig.

Det också viktigt att personalen stöttar varandra, att uppmärksamma varandra i positiv bemärkelse är lika viktigt. Att uppmärksamma miljön på avdelningen är också viktig. Om det är något som inte fungerar så är det inte barnen som skall ändra på sig, utan det ligger oftast i miljön eller hos pedagogerna. Man får iaktta barnen för att se vilka behov de har ”vilka följer strömmen och vilka som behöver en lugnare miljö” och då är det upp till personalen att ordna miljön.

Ibland behöver vissa barn lite extra stöd under en period, och då måste de få det. Det extra stödet kan handla om att ett barn behöver ha en vuxen ständigt vid sin sida under en period, för att sedan successivt klara sig mer på egenhand. Det kan handla om både aktiva barn och lugna barn, de som behöver lugnas och de som behöver pushas.

Det viktigaste är att se alla barn, ha ögonkontakt är jätte viktigt, alla barn vill ha de vuxnas uppmärksamhet. Se till att vara där barnen är, sitta med när de leker och iaktta och göra små inlägg när det behövs.

Pedagog C

Se till att se alla barn och vara närvarande i barnens lek, tänka på att vara lugn och låta saker ta sin tid. Det fungerar absolut inte tjata på barn, om ett barn är argt eller ledsen så bekräfta barnets känslor, genom att exempelvis säga ”jag vet att du är arg eller jag ser att du är ledsen”. Genom att sätta ord på barnets känslor så bekräftar man barnet och uppmärksammar det, det är viktigt att vara lugna och inte hetsa upp sig i konfliktsituationer. Men det allra viktigaste är dock att vara närvarande, att vara med barnen då ser man deras behov.

Personalen får handledning och handledningen går ut på filma personalens agerande med barnen. Genom dokumentationen upptäcks pedagogernas förhållningssätt och hur de agerar tillsammans med barnen. Detta hjälper till att hitta nya vägar, och där igenom kan man stötta barnen på ett bättre sätt.

Barn är olika och det gäller att kunna ta tillvara på olikheterna hos barnen. Om barn är oroliga och hamnar i konflikter med varandra så lägger man fokus på de utsatta barnen,

exempelvis på de som är ledsna. Det gäller att försöka flytta fokus från de barn som bråkar och rikta sin uppmärksamhet på de som sköter sig, eller de som har det beteendet som eftersträvas.

När det gäller barn som är tysta eller omogna för sin ålder så måste fokus ligga på att stärka dem och en strategi är att ”länka” vägen för barnen. Med det menas att man upprepar det som barnet säger, att göra barnets röst hörd genom pedagogens och på så sett kan man stärka barnets självförtroende. Efter en tid när man har stärkt barnet och dess självförtroende vågar barnet tala för sig självt.

Barn som är mognare än de övriga i gruppen får man se till att utmaningar på dras nivå. Genom att exempelvis ge dem svårare uppgifter och se till att de har tillgång till kreativt material.

Pedagog D

Det gäller att ha strategier för att kunna möta alla barn på ett bra sätt, och den medvetna förskolan har strategier. Alla avdelningar är olika och ingen personal är lika dan, det gäller att ta tillvara på människors olika tillgångar. Pedagogerna har olika barnsyn och bemöter barn på olika sätt och ”Genom våra olikheter kan vi upptäcka varandra och synliggöra våra handlingar för varandra”. Det behövs också en ständig pedagogisk diskussion på förskolan. Bemötande handlar mycket om attityder till vad barn får och inte får göra, man måste stanna upp och ta reda på vad barnen har för avsikter med sina handlingar. Det är så lätt att rusa förbi utan att ta reda på barns avsikter med handlingar. Allt handlar om att vara lyhörd och se barnen, att lära att hejda sig, se barnet, och följa dess ingivelse. ”Jag älskar mitt arbete men har alltid tyckt att förskolan är ett underligt ställe, vi slänger in barnen här och tycker sedan att de skall samsas, det har ju vuxna själva problem med”.

Aktiva barn får ofta fokus för de kräver uppmärksamhet hela tiden. Man kan inte kräva för mycket av de barnen, att sitta stilla i en samling kan vara att kräva för mycket. Man skall vara sparsam med information, utan tänka på att ta en sak i taget. Det går med fördel vara fysisk med aktiva barn, men det är ett avvägande hur mycket fysisk kontakt varje barn klarar av. Ibland kan barnet behöva sitta i en vuxens famn men åter kan det räcka med en hand på barnet, bara för att lugna. Använda aldrig barns namn i negativa situationer, namn är väldigt personligt och det kan bli kränkande för barnet om det kommer att förknippas med negativitet. Man får se till att använda ”sin egen ryggsäck”, vare sig man haft en bra

eller dålig uppväxt kan man ha användning av sina egna erfarenheter när det handlar om barn.

Det är lättare att arbeta med aktiva barn än lugna och tysta barn för det finns så mycket resurser och kunskaper som avser de aktiva barnen. Lugna och tysta barn kräver ingen uppmärksamhet och då blir de automatiskt lättare att glömma dem. Med de lugna och tysta barnen måste man hela tiden jobba med sig själv och ställa sig frågor. ”Har jag sett alla barn idag? Har jag talat med alla barn idag? Se till att hela tiden vara närvarande i barngruppen, vara barnens hjälp och stöd, se deras behov och finnas tillgänglig. Se barnen och ha ögonkontakt med barnen två viktiga komponenter”.

När man talar om barn med olika mognadsnivåer, kan man fråga sig vad är det egentligen som är normalt? I en grupp av jämnåriga finns alltid en bred variation av mognad på barnen, problemet ligger inte hos barnen utan på de vuxna. ”Man lägger mycket krut på de barnen som skall ha hjälp nå det normala mognadstillståndet. Men man har ju aldrig hört om de motsatta, att sänka de mera mogna på ett normalt tillstånd”. Det viktigaste är att se barnet vart det befinner sig och utgå ifrån det och försöka att ge barnet sammanhang och mening. Det handlar mycket om rutin och trygghet, att förbereda barnet på vad som komma skall, ett nyckel ord är ”förhandsinformation”. Genom att tänka på att ge barnen erfarenheter i ryggsäcken som de kan plocka fram senare i livet, i snarlika situationer.

De barns som är mognare än resten av gruppen ”vet jag egentligen inte vad vi gör för, vi har ingen specifik handlings plan för dem”.

Pedagog E

Det märks direkt på morgonen vilken form barnen är i när de kommer till förskolan och man väljer att föreslå en aktivitet utefter det. Aktiva barn kan behövas lugnas lite och ge dem en ram att hålla sig inom och ibland behövs en vuxen som kan sätta sig ned med barnet och göra något tillsammans med barnet.

Ett lugnt barn däremot väljer ofta själv att sätta sig och göra någon lugn aktivitet, där kan man istället vara med och göra barnet uppmärksam på omgivningen och vad de andra barnen gör. Om barnet är blygt kan man inspirera det till att vilja ta kontakt med andra barn, få dem att våga och vilja ta kontakten. Det viktiga är dock att man måste få vara både lugn och aktiv, alla är olika och de måste man få lov att vara.

Omogna barn måste få leka med både jämnåriga barn och med yngre barn och ofta behöver de leka klart på sin egen nivå. Man måste försöka att locka fram lusten hos dem att

gå vidare, vilja upptäcka, det viktiga är att de får ta sin tid. Genom att sitta bredvid i leken, hjälpa till och stötta kan man uppmuntra barnen att gå vidare. Och på så sätt stärker man barnet så de blir trygga och klarar av det sociala samspelet. Pedagoger behöver inte alltid delta i leken utan det kan räcka att bara finnas där och vägleda barnet, vara med och tydligöra leken för barnet.

Barn som är mognare än övriga barn i gruppen är svårast. På våren känns det som många av femåringarna är färdiga, de vill vidare och då gäller det att hitta uppgifter som är svårare.

Pedagog F

”I lärandet finns det två personer, barnet och jag som pedagog. Och den vuxne är lika viktig som den som skall lära”. Det är en strategi i sig att hela tiden reflektera över sitt eget handlande. Viktigt är också att varje dag föra en pedagogisk diskussion kollegorna emellan, samt att inse att alla människor har begränsningar, det finns ingen som alltid är perfekt.

När det gäller barn, både aktiva och lugna/tysta handlar det om de vuxnas toleransnivå. Är det tillåtet att vara aktiv, är det tillåtet att vara tyst? Varje känsla har ett ansikte som väcker olika känslor hos olika personer. Pedagoger måste reflektera över sina egna känslor, ”vad väcker irritation hos mig?” Om aktivitet endast väcker irritation hos en person måste personen fråga sig . Vad har jag för tempo? Får man vara annorlunda än mitt tempo?”. Aktiva barn kräver aktiva pedagoger, man behöver reflektera hur man själv ser på aktivitet, genom vilka glasögon man betraktar barnen.

Om aktiviteten hos ett barn blir störande för andra måste man jobba med att hitta aktivitetens orsak. Det är även viktigt hur pedagoger använder sin röst så att den inte blir kränkande för barnet, exempelvis kan man säga, -” Oj vad du springer, jag hinner inte med! I -stället för, -sluta spring!”

Vad beträffar lugna och tysta barn, handlar det om att bekräfta, stärka och framför allt se barnen. Barn som är blyga och inte törs tala får man hjälpa fram med ledord. Man bekräftar deras känslor genom att sätta ord på känslor, ”alla barn måste få tillfredställelse att sätta ord på sina känslor”. Barn som har svårt att uttrycka känslor måste man hjälpa, det är väldigt viktigt, barn behöver bli sedda och hörda. Pedagoger behöver ha ett medvetet förhållningssätt till barn. Väldigt blyga barn måste få god tid på sig, det gäller att inte tvinga fram något, det handlar om att fånga varje liten ansatts hos barnet och sedan lyfta

den, det kan handla om små, små pytte steg. Barn vill alltid samarbeta, det är bara frågan om de vuxna är beredda att samarbeta med barnen.

Vad gäller de omogna barnen så kan man börja med att titta efter i miljön, vad kan förändras i den, vad kan vi hitta i miljön som skapar barnets omogenhet? När ett barn har svårt att leka handlar det ofta om att de har svårt att klara de sociala spelreglerna. Då måste en pedagog sitta med i leken och hjälpa barnet att lära sig samspela i leken. Pedagogen är med och sätter ord på känslor som uppstår och på det som sker i leken. Det handlar om att tydliggöra leken för barnet.

Förskolan måste också ha en dialog och samarbeta med föräldrar. Många gånger handlar det om barn som kommer till förskolan, vana med odelad uppmärksamhet i hemmet, tillskillnad från förskolan, där barnen skall samsas många andra. I sådana situationer måste man skapa ett samarbete med föräldrarna så att inte kraven blir tudelade för barnen. Man måste även tänka på att inte vara statisk, det vill säga att kunna anpassa sig till barnens intressen och behov. Om ett barn behöver utvecklas inom ett område måste man kunna förena det med en aktivitet som barnet intresserar sig för, ”det är inte någon ide att måla med ett barn som inte tycker om att måla”.

Bilaga 3

Informanternas enskilda svar

Fråga 2

Hur anpassar du gruppaktiviteter, exempelvis samlingar eller annan planerad verksamhet till alla barns individuella behov?

Pedagog A

”Man måste först ställa sig frågan varför man gör en sak, för vem och till vilken nytta?”

Genom att man har tagit bort fruktsamlingen på förmiddagen och har den lite mer flytande, att barnen tar frukten när de vill så har det blivit lugnare för barnen. Detta bidrar även att inte alla barn går ut samtidigt och påklädningen blir inte lika kaotisk som innan. Vilan har också blivit annorlunda. Förut skulle alla barn ligga och vara tysta i 40 minuter oavsett om de var trötta eller inte, man kan så här i efter hand fråga varför? Nu får de som vill och behöver sova, de andra får göra något annat.

I samlingen t.ex. får man tänka på hur man placerar barnen, en del barn har svårt att sitta still och en del har svårt att förstå vad det är som de skall göra. Då får man placera en vuxen vid de barnen eller tänka på att inte barn som triggar upp varandra sitter bredvid varandra, eller så att de kan se varandra.

Om barn är blyga och inte vågar vissa saker så bruka man upprepa saker. T.ex. att man leker samma lek flera gånger så barnet känner till leken, bekantar sig med den och då vågar barnet till slut delta i leken. Många gånger är det så att det är vi vuxna som känner oss färdiga med en sak medan barnen behöver längre tid på sig.

Det är verkligen svårt när det gäller samlingar, man måste nästan lägga samlingen på en nivå som passar de flesta, och visst händer det att vissa barn sitter där och tycker att det är tråkigt. Vi brukar i stället försöka ge de barnen utmaningar vid andra tillfällen. Man märker alltid på våren på de äldsta barnen att det är dags att gå vidare, ”de känner sig färdiga med dagis och vi skulle kunna göra mer för dem, men vi är verkligen dåliga på att utmana dem tyvärr”.

Pedagog B

Pedagog B anser att det inte går att lägga samlingar på en sådan nivå att det passa alla barn samtidigt och i stället får välja en aktivitet som passar de flesta, på en generell medelnivå. Just samlingar ”känns ibland som en teaterföreställning” uttrycker hon det. Hon menar att

man måste bjuda på sig själv för att fånga barnens intresse. Det gäller att vara på plats först så att inte barnen behöver vänta på den vuxne. Börja med att småprata och lyssna på barnen, vänta med aktiviteten tills alla barn är på plats.

Man kan inte tvinga ett barn att sitta stilla, det passa inte alla barn att exempelvis sitta i samlingen, fungerar det inte för ett barn, så får det barnet göra något annat under tiden. Det är särskilt svårt för de små barnen att sitta stilla i samlingen.

Andra aktiviteter är bättre att göra i små grupper när det passar sig ”vi gör aldrig samma sak samtidigt med alla barn”. Det fungerar inte så bra att ha aktiviteter där alla skall göra samma sak samtidigt och det är mycket bättre att låta barnen jobba i mindre grupper där de kan komplettera varandra. När man bildar små arbetsgrupper så får man se till barnens färdigheter, styrkor och intressen. Gör man det kan man skapa spännande möten och lärorika lär tillfällen för barnen.

Pedagog C

I samlingen gäller det att fånga alla barns intresse, man måste ha humor och kunna bjuda på sig själv och göra saker som barnen tycker är roligt. Det är svårt att ordna just en aktivitet som passar alla barn för tillfället. Det är svårt att organisera en samlig som är intressant för alla barn som deltar, och det händer att en del barn får stå ut med att sitta och ha tråkigt en stund.

Man måste även anpassa miljön efter barnen, om de för stunden håller på med något som intresserar dem så måste de få göra det. Genom att lyssna och se barnen kan man fånga upp intressen och sedan göra en grej av det.

Egentligen finns det ingen anledning att alla barn skall göra samma sak samtidigt, alla har ju olika intressen och är bra på olika saker. ”Det är en gammal förskoletradition som lever kvar, det är svårt att föra in nytänk, när inte alla är med på det går det inte att genomföra förändringar”.

Gruppen kan man utnyttja för lärandet, exempelvis genom att de äldre barnen hjälper och vägleder de yngre. Om man skall göra något alla tillsammans, exempelvis alla hjärtansdags pyssel, kan man göra ett stort hjärta ihop och alla bidrar med det som de kan och vill. Eller att man lägger fram material så får barnen skapa fritt efter egen fantasi. ”Som sagt, det finns ingen anledning till att alla ska göra precis samma sak samtidigt”.

I samlingen kan tysta och blyga barn träna sig på att tala inför andra, genom att ett barn ansvarar för samlingen varje dag. Om barnet inte törs prata inför andra så får man hjälpa

barnet att våga prata. Detta sker inte på en och samma gång utan kan ta ett tag, men så småningom brukar de flesta barnen komma över sin blyghet, men det måste få ta sin tid.

Om barnet i stället är framåt så får det ta mera eget ansvar i samlingen, man får känna sig fram och se varje barns behov och lägga insatsen därefter.

Om något barn inte vill delta i en aktivitet så är det ingen mening att bli tjatig eller försöka tvinga barnet ifråga. Det gäller att inte stressa upp sig, barnet får göra något annat tills det känner sig redo att vara med. Tidigare kände man större krav på att alla barn skulle vara med, men det är ingen ide att ge barnet prestationsångest, efter ett tag så brukar de flesta barn vilja delta och då får man vara redo att erbjuda sin hand.

Pedagog D

Samlingar och andra planerade aktiviteter måste vara roliga och intressera barnen. Man måste även ställa sig frågan vad vi gör, och för vem vi gör det? Man kan ifrågasätta samlingen som sådan, vem är den till för? Samlingen kräver att barns skall kunna sitta stilla, men varför skall barnen kunna sitta stilla? Men om vi nu har samlingar så är en strategi att tänka på hur man placerar barnen, ett oroligt barn kan exempelvis behöva ha en vuxen bredvid sig.

Pedagog E

”Samlingar är enkelt, det gäller bara att hitta på något som fångar barnens intresse”. Det är också en viktig stund på dagen. Det är det enda tillfället då alla möts tillsammans under dagen. Samlingen kan också väcka lust till att leka, den kan fungera som en mötesplats där man upptäcka varandra. Ibland har vi längre samlingar och ibland samlas vi bara och äter frukt och går sedan över i mindre grupper.

Blyga barn kan man hjälpa på traven. I början så hjälper man dem när de skall prata eller vara dagens hjälpreda, så att de senare kommer att klara av det själva. Aktiva barn gäller det att uppmärksamma på att de pratar mycket, och att det finns andra som också vill prata. Men det gäller att göra det på ett bra sett, så att man inte kränker dem. Det viktiga är att stärka alla barn på ett sådant sett att de kan växa och utvecklas utifrån sin egen nivå. Alla har en önskan att uttrycka sig och alla har en egen vilja.

Pedagog F

Rutin kan vara förödande om du inte kan se gruppen och dagsformen på gruppen. Se vilka barn som är här för dagen och vilka behov just de barnen har, du måste kunna fånga

stunden. Ju större spännvidd du har på barnen desto tydligare ledare måste du vara, du måste våga och vilja leda gruppen. Leda betyder inte att barnen skall lyda och lyssna, barnen skall vara medvetna om att det är du som leder och att du vet vad de behöver. Du kan leda olika barn med olika ledband, en del behöver strängare tyglar medan andra bara gummiband. Ha ögonkontakt med alla, inte bara de som är livliga, då märker de övriga att det är så man får uppmärksamheten.